

Կարծիք

Գարիկ Մարտինի Խուդոյանի «Եվրոպական միության ընդհանուր արտաքին և անվտանգության քաղաքականության իրավական հիմնախնդիրները» վերտառությամբ
ԺԲ.00.02 - «Հանրային իրավունք» մասնագիտությամբ իրավաբանական
գիտությունների թեկնածուի գիտական աստիճանի հայցման ատենախոսության
վերաբերյալ

26-ը ապրիլի 2021 թ.

Գարիկ Մարտինի Խուդոյանի «Եվրոպական միության ընդհանուր արտաքին և անվտանգության քաղաքականության իրավական հիմնախնդիրները» վերտառությամբ
ԺԲ.00.02 - «Հանրային իրավունք» մասնագիտությամբ իրավաբանական
գիտությունների թեկնածուի գիտական աստիճանի հայցման ատենախոսության
թեման արդիական է, այն նվիրված է Եվրոպական միության համակարգում Երկրի
անվտանգության իրավական հիմքերի կատարելագործման գիտական հիմքերին: Ընդ
որում, հեղինակին հաջողվել է հետազոտության համար ընտրել թեմային առնչվող
առավել արդիական հարցադրումները:

Ատենախոսությունում ընդհանուր առմամբ ներկայացված են՝ թեմայի և թեմային
անմիջականորեն առնչվող առանձին հարցադրումների արդիականության վերաբերյալ
բավարար չափով հիմնավորված փաստարկներ: Մասնավորապես, հեղինակն ընդգծել
է, որ անվտանգության սպառնալիքների հակազդման նկատառումով առաջացել է
արդիական անհրաժեշտություն՝ վերլուծելու գործող իրավապայմանագրային բազան և
դրա հենքի վրա գործող ու ծավալվող համագործակցությունը, վեր հանել առկա
հիմնախնդիրները, կատարել եզրահանգումներ և առաջադրել համարժեք լուծումներ:
Միաժամանակ, հարկ է նկատել, որ այսպիսի փաստարկներով թեմայի
արդիականությունը հիմնավորելը, թերևս, լիարժեք չէ: Մասնավորապես, ինքնին
անվտանգության սպառնալիքների առկայությունը չի կարող կանխորոշել իրավական
հիմքերի վերլուծության անհրաժեշտությունը և պայմանավորել հնարավոր
հիմնախնդիրների բացահայտումը: Արդիականությունը կանխորոշվում է ինչպես

հարցադրման կարևորությամբ, այնպես էլ դրանց առնչությամբ առերևույթ հիմնախնդիրների առկայությամբ, ոչ թե դրանց բացահայտման հավանականությամբ:

Ատենախոսությունը շարադրված է գիտական պատշաճ լեզվաոճով, դրանում հավուր պատշաճի հիմք են ընդունվել շարահյուսական և քերականական կանոնները, որպես կանոն, բացակայում են խրթին մտքերը, բացի այդ, հիմնականում, պահպանված են ատենախոսության ձևավորմանը ներկայացվող պահանջները, իսկ այդ կապակցությամբ առանձին, ոչ էական նկատառումներին անդրադարձ է արված ստորև:

Հետազոտության արժանիքներից է օտարալեզու և մեծածավալ մասնագիտական գրականության աղբյուրների, միջազգային փաստաթղթերի, ինչպես նաև ակնհայտ ընդգրկուն գիտագործնական նյութի առկայությունը, ընդ որում, հեղինակը ոչ միայն փորձել է իր փաստարկները հիմնավորել կոնկրետ նորմատիվ փաստաթղթերով, միջազգային փորձի արդյունքներով և տեսական աղբյուրներով (այդ թվում՝ արտասահմանյան հեղինակների մենագրություններում արտացոլված մոտեցումներով), բացահայտել է դրանց ուղղվածությունն ու կիրառման գործնական հիմնախնդիրները, այլև կատարել հետազոտության առանձնահատկություններից բխող և արդիական նշանակություն ունեցող պատմաիրավական և համեմատական-իրավական առարկայական ուսումնասիրություններ:

Հեղինակն ընտրված թեմայի և դրան առնչվող առավել արդիական հիմնահարցերի առնչությամբ դատողություններ անելիս, դրսևորել է վերլուծական մտքի անհրաժեշտ ինքնատիպություն, ինչպես նաև տեսական աղբյուրներից, օրենսդրական ակտերից և միջազգային իրավական փաստաթղթերից ակնկալվող տեսական խորությամբ օգտվելու և անհրաժեշտ վերլուծություններ կատարելու հմտություններ:

Մեր կարծիքով, հիմնավորված և ուշադրության արժանի են և գիտագործնական նշանակություն ունեն ատենախոսի կողմից պաշտպանության ներկայացված դրույթների մեծ մասը: Մասնավորապես, գիտական չափանիշներով ընդունելի է

ատենախոսի կողմից առաջարկվող ինքնաբավ, ինքնավար եվրոպական բանակ ձևավորելու գործընթացին խոչընդոտող գործոնների համակարգի վերաբերյալ չափանիշների առաջադրումը, ԵՄ կառույցների կողմից որոշումների ընդունման առավել արդյունավետ ու գործունեղանակներ ներդնելու ուղենիշների վերաբերյալ եզրահանգումը և այլն:

Թեմային առնչվող հարցադրումների վերաբերյալ գիտական միտքը զարգացնելու ասպեկտով կարևորվում է նաև ատենախոսի այն դիրքորոշումը, ըստ որի՝ խնդրահարույց է համարվում ԵՄ Արևելյան գործընկերության ծրագրի նկատմամբ տարբերակված մոտեցումը: Ըստ հեղինակի իրավաչափ դատողությունների՝ մոտեցումներում անորոշությունն ու հստակության բացակայությունը անհիմն ակնկալիքներ և կողմնակալություն են առաջացնում:

Հեղինակի կողմից մշակվել են նաև իրավական հիմքերը բարելավելու վերաբերյալ մի շարք գիտագործնական արժեք ունեցող առաջարկություններ, որոնք կարող են պիտանի լինել միջազգային իրավական փաստաթղթերը կատարելագործելու տեսանկյունից:

Ատենախոսության ձևավորումը, կառուցվածքը և ծավալը, հիմնականում, համապատասխանում են սահմանված պահանջներին:

Միաժամանակ, կարծում ենք, որ ատենախոսությունը գերծ չէ որոշ թերություններից, որոնց առնչությամբ նկատառումները ներկայացված են ստորև.

1. Պաշտպանության ներկայացված եզրահանգումները, հիմնականում հիմնված են ատենախոսության մեջ արտացոլված նյութի վրա, մասնավորապես, ընտրված հարցադրումների վերաբերյալ ուսումնասիրության արդյունքները փոխկապակցված են նշված եզրահանգումների հետ: Միաժամանակ, ատենախոսության 1-ին գլուխը (17-60 էջեր) անհարկի նկարագրական է, ընդ որում, այս կամ այն իրավական փաստաթուղթը կամ միջազգային կառույցը ներկայացնելու անհրաժեշտությանն անդրադառնալիս, հեղինակը որպես փաստարկներ է օգտագործել «ինստիտուտների շարքում առանձնակի կարևոր դեարակատարմամբ է հանդես գալիս», «ուսումնասիրության այս

փուլում հարկ ենք համարում հետազոտել» և նմանաբնույթ այլ արտահայտությունները, որոնք ինքնըստինքյան չեն ընդգծում դրանց վերաբերյալ նկարագրական նյութ զետեղելու անհրաժեշտությունը: Կարծում ենք, ատենախոսությունն ավելի շահեկան կլիներ, եթե վերը նշված հատվածում նկարագրական նյութը համարժեք ուղեկցվեր համարժեք ձևակերպված դատողություններով:

2. Կարծում ենք, առանձին եզրակացություններ առավելապես իրավիճակային են և օժտված չեն օրինաչափություններ բացահայտելու որակներով: Դրանք առանձին վերցրած կարևոր են, սակայն առավել նպատակահարմար կլիներ այդպիսիք ամփոփ տեսքով զետեղել եզրակացության հատվածում և չդիտարկել, որպես պաշտպանության ներկայացվող ինքնուրույն եզրակացություններ:

Այսպես, 10-րդ կետով ատենախոսությունում պաշտպանության ներկայացված եզրակացության համաձայն՝ հարկ է. «ՀԱՊԿ Կանոնադրության 17-րդ հոդվածի 2-րդ պարբերությունը լրացնել հետևյալ նախադասությամբ. «Գլխավոր քարտուղարի պաշտոնավարման անհնարինության դեպքում անդամ պետությունը պահպանում է նշված պաշտոնի համար իր քաղաքացիներից նոր թեկնածու ներկայացնելու իրավունքը՝ իր համար սահմանված երեք տարվա ողջ ժամանահատվածի ընթացքում»: Եթե անգամ իրավիճակային հարթությամբ ենք դիտարկում խնդիրը, ապա, կարծում ենք, առաջնահերթը, տվյալ դեպքում, ոչ այնքան պարզապես տվյալ անդամ պետության քաղաքացի նշանակվեն է, որքան արդեն իսկ նշանակված պաշտոնյայի համար ողջամիտ անձեռնմխելիություն ապահովելը, մանավանդ, որ խոսքն ընդամենը 3 տարվա ժամկետի մասին է, ինչպես նաև այնպիսի կարգավիճակը, որը կբացառի որևէ կանխակալ գործելաոճ: Վերջապես, առանցքային հարցադրումն այս դեպքում սեփական քաղաքացու դեմքով պաշտոնյա ունենալը չէ, քանզի մեկ այլ անդամ պետության քաղաքացու պարագայում մյուսները չպետք է ունենան մտավախություն՝ իրենց շահերը պակաս պաշտպանված լինելու ասպեկտով:

Կարծում ենք, մեծ հաշվով, իրավիճակային է նաև այն եզրակացությունը, ըստ որի առաջարկվել է. «ՀԱՊԿ-ի համար, ՆԱՏՕ-ի մոդելի նմանությամբ (ՆԱՏՕ Պայմանագիր

5-րդ հոդված), նախատեսել անմիջական խմբային օգնության տրամադրում՝ ՀԱՊԿ որևէ անդամի վրա ցանկացած ագրեսիայի դեպքում՝ առանց վերջինիս կողմից դաշնակիցների լրացուցիչ օգնության խնդրանքի»: Սա չափազանց նրբին ու բարդ խնդիր է, եթե այն առնչություն ունենա ներկայումս առավել հրատապ հարցադրումների հետ: Բացի այդ, այնքան էլ նպատակահարմար չէ դատողությունների հիմքում դնել այս կամ այն իրավիճակը, կամ միջազգային մեկ այլ համանման կառույցի փորձը: Ընդ որում, երբ պարզապես առաջարկվում է արդեն իսկ միջազգային փորձին հայտնի որևէ տարբերակ կիրառել մեկ այլ իրավական համակարգում, ապա այդ առաջարկությունն ինքնին դառնում է խնդրահարույց՝ գիտական նորույթի տեսանկյունից: Ինչևէ, արժեք անդրադառնալ այն հարցին, թե ի՞նչ նկատառումներով կարող է ագրեսիայի կամ որևէ եղանակով ռազմական հարձակման ենթարկված պետության խնդրանքը կամ միջնորդությունը համարվել ոչ էական, և, ինչպես հեղինակն է բնորոշում՝ «լրացուցիչ»: Վերջին հաշվով, ակնհայտ հիմքերի առկայության դեպքում, դաշնակիցներին չդիմելը ոչ թե արտառոց, այլ ներպետական օրենսդրության չափանիշներով առնվազն ապօրինի արարք է, որի պատասխանատուն պետք է լինի տվյալ պետությունում այդպիսի որոշում կայացնելու համար իրավասու պաշտոնյան: Բոլորովին այլ խնդիր է, երբ միջազգային կառույցը ինքնուրույն որոշում է կայացնում՝ հիմք ընդունելով այն ծայրահեղ իրավիճակը, երբ տվյալ պետության իրավասու պաշտոնյան առերևույթ զրկված է ազատ կամահայտության իրավական հնարավորությունից:

Ընդհանրապես միջազգային փորձը ցույց է տալիս, որ ռազմական օգնության դեպքում առավել առանցքային է այն հարցը, թե արդյո՞ք անհրաժեշտ է կոնսենսուսի սկզբունքով նոր որոշում կայացնել, թե առավել իրավաչափ է, երբ միայն դիմումի փաստով կազմակերպվում է այդ օգնությունը՝ առանց լրացուցիչ որոշում կայացնելու:

3. Սկզբունքորեն համամիտ լինելով հեղինակի այն դիրքորոշման հետ, որ խորհրդարանական կառավարման ձևի պարագայում, ըստ էության, կարևորվում է խորհրդարանական դիվանագիտության դերի բարձրացումը և անվտանգության ոլորտի խորը բարեփոխումն ու արդիականացումը, այնուամենայնիվ, անհրաժեշտ ենք

համարում նկատել, որ ինքնըստինքյան կառավարման ձևը, ցավոք, ի զորու չէ լուծելու այդպիսի կարևորության խնդիրներ, քանզի մեծ դեր ունեն այդ հարթությամբ այնպիսի գործոններ, ինչպիսիք են՝ իրավաքաղաքական մշակույթը, կոնկրետ փուլում երկրի գործադիր իշխանության ղեկավարի փաստացի կեցվածքը, խորհրդարանական մեծամասնության որակը և այլ: Այս տեսանկյունից, կարծում ենք, եզրակացությունն առավել առարկայական կլիներ, եթե վերջինիս հիմքում դրվեր ոչ թե ընդհանուր տեսական ակնկալիքը, այլ փաստացի իրավիճակը:

Բացի այդ, ատենախոսությունն առավել շահեկան կլիներ, եթե պարզապես ամփոփ ու առարկայական ներկայացվեին՝ ԵՄ արտաքին քաղաքականության և անվտանգության համատեքստում խորհրդարանական դիվանագիտության հիմնարար ուղղությունները և ներկայումս կուտակված հիմնախնդիրների հաղթահարման առավել հավանական եղանակները:

4. Ատենախոսությունը զերծ չէ խմբագրական և ձևավորման պահանջների պահպանման տեսանկյունից որոշ, ոչ էական թերություններից, մասնավորապես՝ ա) առանձին դեպքերում կետադրական նշանների փոխարեն օգտագործվել են համակարգչային գրաֆիկական սիմվոլներ (օրինակ՝ էջ 12-13), բ) կան սակավաթիվ վրիպակներ և այլն:

Ատենախոսության հիմնադրույթներին նվիրված հեղինակի թվով յոթ հոդվածները բացառապես տպագրված են ՀՀ ԲՈԿ-ի կողմից սահմանված գիտական հանդեսներում ու ժողովածուներում, որոնք համարժեքորեն են արտացոլում պաշտպանության ներկայացվող եզրահանգումները:

Ամփոփելով հիշյալ ատենախոսության վերաբերյալ նկատառումները, կարծում ենք, որ դրանք նկատելիորեն չեն նսեմացնում հետազոտության գիտական արժեքը, ըստ այդմ էլ՝ Գարիկ Մարտինի Խուլոյանի «Եվրոպական միության ընդհանուր արտաքին և անվտանգության քաղաքականության իրավական հիմնախնդիրները» վերտառությամբ ԺԲ.00.02 - «Հանրային իրավունք» մասնագիտությամբ իրավաբանական գիտությունների թեկնածուի գիտական աստիճանի հայցման

ատենախոսությունը համապատասխանում է թեկնածուական ատենախոսությանը ներկայացվող պահանջներին, և ատենախոսության հեղինակն արժանի է ԺԲ.00.02 - «Հանրային իրավունք» մասնագիտությամբ իրավաբանական գիտությունների թեկնածուի գիտական աստիճանի շնորհմանը:

ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի սահմանադրական
իրավունքի ամբիոնի պրոֆեսոր, իրավաբանական
գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Գևորգ Դանիելյան

Գ.Բ. Դանիելյանի ստորագրությունը հաստատում եմ՝
Երևանի պետական համալսարանի իրավագիտության
ֆակուլտետի դեկանի տեղակալ, իրավաբանական
գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Հարություն Խաչիկյան

«26» ապրիլի 2021 թ.